

Yerel Mimaride Değişimler/Dönüşümler: Sırt Mahallesi Örneği (Rize-İkizdere/Türkiye)

Fatma KALEMCİ TOPCU¹, Pınar KISA OVALI^{2*}

Öz

Rize'nin İkizdere ilçesi Sırt Mahallesi'ndeki (Tozköy) kırsal karakterli özgün yerel konutlar, geçmişte yaşamını hayvancılık üzerine kurmuş bir halkın ihtiyaçları doğrultusunda organize olmuştur. Ancak günümüzün yaşam tarzı bu konutlardaki vernaküler karakteri zedeleyecek değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Çalışmada yerleşimdeki konut tipolojilerinin belirlenmesi ve belgelenmesi yanı sıra yaşanan fiziksel dönüşümün; 'mekânsal', 'fonksiyonel', 'malzeme/yapı bileşenleri ve donatı' boyutlarının saptanması amaçlanmıştır. Alan çalışmasından elde edilen bulgular ışığında değişimler belirlenerek semboller yardımıyla tablolara aktarılmış ve matematiksel veriler ile dönüşümün bütüncül boyutuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda mekânsal değişimlerin aşhane (%88) ve balkonlarda (%64) yoğunlaştığı, fonksiyonel olarak öncelikle aşhaneye baca (%85) ve mutfak tezgâhı (%70) ilavesine gerek duyulduğu, malzeme değişimlerinin ise büyük oranda çatı kaplaması (%94) ve aşhane duvarı (%91) üzerinde gerçekleştiği görülmüştür. Sonuç olarak yerel konutların günümüz gereksinimlerine ilişkin dönüşümlerinde yapı karakterini zedeleyecek değişiklikler veya ilaveler yapıldığı, söz konusu tüm müdahalelerin yerel konutların cephe karakteri ve kütle etkisini deforme ederek yerel peyzajın genel karakterine zarar verdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Mimari, Değişim, Dönüşüm, Sürdürülebilirlik, Doğu Karadeniz Konutları

Transformations/Changes in Vernacular Architecture: Example of Sırt District (Rize-Ikizdere/Turkey)

Abstract

The vernacular houses in the Sırt District of Rize's İkizdere (Tozköy) have been organized in line with the needs of a people who built their lives on husbandry at past. However, today's lifestyle causes changes and transformations that will damage the vernacular character of it. In the study, besides the determination and documentation of the housing typologies in the settlement, the physical transformation; it is aimed to determine the spatial, functional and material/ building component and furniture dimensions. Due to findings from the site work, the changes determined and transferred to the table with the help of symbols and mathematical data then the holistic dimension of the transformation has been reached. Within this scope, spatial changes are concentrated in the kitchen (88%) and balconies (%64), it is necessary to add a chimney (%85) and kitchen countertops (70%) to the kitchen as functionality also it is observed that the material changes are mostly the roof covering (94%) and on the wall (91%) of soup kitchen. Also that changes or additions have been made in the transformation of

¹ Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, Türkiye

*İlgili Yazar/Corresponding author: pinarkisaovali@trakya.edu.tr

² Trakya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Edirne, Türkiye

vernacular houses regarding today's needs, which will damage the buildings character of the vernacular landscape by deforming the façade character and mass effect of it.

Keywords: Vernacular Architecture; Transformation, Changes, Sustainability, Eastern Black Sea Houses.

1. Giriş

İnsanoğlunun çevre ile kurduğu ilişkilerin basit ve uyumlu bir yansıması olan, bugünü geçmiş ve gelecek ile ilişkilendiren yerel mimari; çevresel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik değerleriyle günümüz yaşamı içinde kendine etkin bir yer edinmiştir (Philokyprou vd., 2017, s.91; Durukan vd. 2021, s.1). “Yer” ve yerin sundukları ile belli bir alan için bağlamsallaştırılan yerel mimari, bilimsel olarak tasarlanandan ziyade yöresel, anonim olana atıfta bulunmaktadır (Guillaud, 2014 a, s.33), Çoğunlukla kırsal alanlarda gelişen yerel/vernaküler yerleşimler aynı zamanda kentsel alanların bir parçası olabilirler (Aktürk & Hauser, 2021, s.2). Yerel mimarinin her türlü örneği (konutlar ve diğer tüm yapılar) belirli ihtiyaçları karşılamak için onları üreten kültürlerin değerlerini, ekonomilerini ve yaşam biçimlerini barındıran çevresel bağlamlarla doğrudan ilişkilidir (Velinga vd., 2007, s.xiii) ve bu yapılar yerel malzeme, yerel yöntem ve uzman bir mimar veya tasarımcı olmadan yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir (Rudofsky, 1964, s.1-2; Oliver, 1978, s.4). Alanın özellikleri ve yerel kültür, bina türlerini ve tekniklerini şekillendirmektedir. Yerel alanda mevcut olan malzemeler ile inşa edilen bu yapılar iklimin neden olduğu kısıtlamaları dikkate almaktadır. Yapılaşma bilgisi, yüz yıllara yayılan deneme yanılma yöntemi ile geliştirilerek sınanan ve sonrasında nesilden nesile aktarılan yerel mimari (Oliver, 2002, s.34); günümüzde sürdürülebilirlik, dayanıklılık, dirençlilik gibi tasarım ve planlama paradigmatlarıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir (Galan, vd., 2020, s.1). Yerleşimlerin “öncü tipolojilerini” temsil etmelerinin yanı sıra (Petruccioli, 2016, s.5) somut kültürel miras değeri oluşturan yerel örnekler (Akyıldız, 2020, s.50; Akyıldız & Olgun, 2020, s.2) aynı zamanda barındırdıkları özgünlük değeri (Muşkara, 2017, s.437,447) ve öğreticilik potansiyeli ile 21.yüzyılın yapılaşma anlayışına yön vermektedirler (Correia vd., 2014, s.17).

Yerel mimarlık örnekleri içinde özellikle konutlar toplumsal yaşamın doğrudan göstergeleri oldukları için ayrı bir değere sahiptir. Oliver (2007, s.17) konutun “hem süreç hem de eser olduğunu; içinde bulunduğu alandan, yapıldığı malzemedan, yapım teknik bilgisinden, inşaata harcanan emekten, zaman ve paradan çok daha fazlası olduğunu” ifade etmektedir. Yerel konutlar, çevre özellikleri ne olursa olsun, insanoğlunun adaptasyon yeteneğinin ve doğaya saygısının bir kanıtı olarak tüm değerleri somutlaştırmaktadır. Yerel toplumun kimlik, kültür ve bulunulan doğal çevrede mümkün olan en iyi yaşam koşullarını yaratma yeteneği, toplumun bilgi ve deneyimi ile yakından ilişkilidir (Guillaud, 2014 b, s.52-53). Aynı zamanda yerel konutlar, kullanıcılarının sahip oldukları kültür, yaşam tarzı, ekonomik faaliyetler ve değerler ışığında kendi dönemi için kullanıcılarını tatmin eden estetik bütüne sahiptirler. Bu nedenle gelecek nesillere aktarılacak tasarım birliğine ulaşmış bütünlük ve özgünlükle inşa edilmişlerdir (Oliver, 2006, s.xxi). Yüksek çevresel adaptasyona sahip bu yapılar düşük yerel enerjiye ve minimum çevresel ayak izine sahip yerel malzemelerin kullanımı ile karakterize edildikleri için (Philokyprou vd. 2017, s.91; Durukan vd. 2021, s.3) hem sürdürülebilir hem de olası risk durumları karşısında dirençlidirler (Dipasquale vd., 2014, s.66; Ceylan, 2022, s.514). Bu niteliklerinden dolayı yerel mimari örnekleri çeşitli stratejilerle korunmakta veya farklı yöntemlerle gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bu yöntemlerden biri ise uyarlamaya dayalı yeniden kullanımdır (Durukan vd., 2021, s.1). Bu bir anlamda binaların yeni yaşam biçimlerine adaptasyonudur ve doğal olarak süreç değişim ve dönüşümlere açıktır.

Alan yazın ve özellikle Oliver'ın yerel mimariye ilişkin geniş açılımlı tanımları yerel mimarinin arkasındaki temel fikirleri içermektedir: Kim tarafından, Ne için ve Nasıl inşa edildi? (Galan vd., 2020, s.2). Bu sorular yerel konutların günümüz yaşamına adaptasyonu noktasında gerçekleşen değişimlerin nedenlerinin sorgulanması ve sonuçların belirlenmesi için de sorulabilir: Kim tarafından, ne için ve nasıl değiştirildi? Dönüşümün sonucu ne oldu?

Bu sorulara cevap arayan çalışmanın vakası durumundaki kırsal yerleşim; Doğu Karadeniz'in en yüksek dağlarına sahip Rize'nin İkizdere ilçesinde yer alan ve son 50-60 yıla kadar kapalı ekonomi sistemine bağlı kalmış (Sümerkan, 1990, s.96) iç köylerden biri olan (eski adı Mahura) Tozköy'ün Sırt Mahallesi'dir. Tozköy'ün özgün karakterli yerel konutları hayvancılığa bağlı yaşam süren bir halkın gereksinimleri doğrultusunda oluşmuştur. Ancak günümüz konut kullanıcılarının/sahiplerinin yaşam tarzı, istekleri ve konfor beklentileri bu konutlarda farklı ölçeklerde değişimlere ve dolayısıyla dönüşümlere neden olmaktadır. Çalışmada yerel mimarinin sürdürülebilirliği noktasında, bölgedeki yerel kimliği yansıtan konutların yapılaşma tipolojilerini belirlemenin yanı sıra özellikle günümüzde yaşanan değişimlerin mekânlardaki izlerini ve neden olduğu dönüşümlerin belirlenerek yeni yapılaşmalar için öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

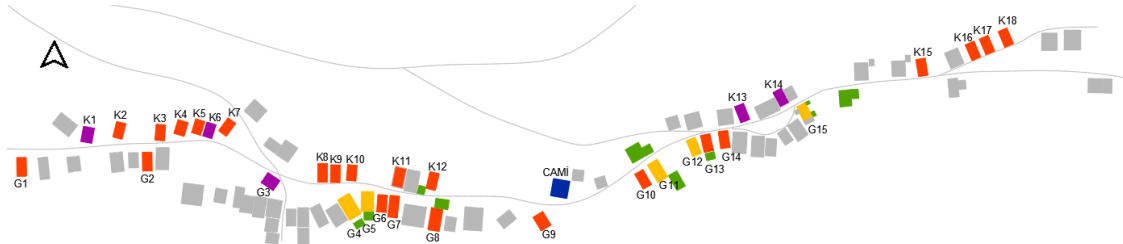
2. Araştırma Yöntemi

Nitel olarak tasarlanan ve alan çalışması ile desteklenen bu çalışmada verilerin değerlendirilmesinde; değişkenler arasındaki nedensel ilişkiyi/örüntüyü belirleyerek istatistiki sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olan "betimleyici analiz" yöntemi kullanılmaktadır. Zaman içindeki değişimlerin tanımlanmasında, sınıflanarak veri setlerine dönüştürülmesinde sıklıkla kullanılan bu yöntemde veriler ve temel eğilimler basit istatistikler aracılığı ile açıklanmaktadır (Akbulut, 2013, s.154).

Bu kapsamda çalışmanın betimleyici çerçevesi Sırt Mahallesi yerel konutlarındaki fiziksel değişimin türleri ve bina bütününde yoğunlaştığı noktaların saptanmasıdır. Teknik çalışmalar (yerinde gözlem, ölçüm, fotoğraflama, çizim) özgün yerel konut tipolojilerinin belirlenmesi ve belgelenmesi yanında dönüşümlerin saptanması için birincil veri elde etme yöntemi olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda alanın yerleşim morfolojisi çıkarılmış, incelenecek nitelikli örnekler belirlenmiş, konutlara kodlar verilerek renklendirilmiş, yerinde ölçümler ve fotoğraflamalar sonrasında dijital programlar ile çizimlere aktarılmıştır. İkincil veri elde etme yöntemi ise kullanıcılar ile gerçekleştirilen röportajlardır. Sözlü bilgi edinim sürecinde köy muhtarı, konut sahipleri (8 adet konut) ve onların çocukları (yeni genç nesil) ile görüşülmüş elde edilen bilgiler dipnotlar olarak metne eklenmiştir.

Konutlarda gerçekleşen tüm fiziksel değişimler; mekânsal, fonksiyonel, malzeme/yapı bileşenleri ve donatı değişiklikleri olmak üzere üç temel başlıkta alt değişimleri de içermek üzere veri setine dönüştürülmüş ve yerleşimin morfolojisini belirleyen yolun kuzey ve güney kısımları için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bulguların görselleştirilmesi ve irdeleme aşamasında; değişimin gerçekleşme/gerçekleşmeme durumları semboller yardımıyla tablo sistemine aktarılmıştır ("√" değişim gerçekleşmiş, "-" değişim gerçekleşmemiş). Analizlerde 3 farklı tipolojide değişimin odaklandığı hacimler ve değişim türleri yüzdelik değerler üzerinden belirlenerek grafiklere aktarılmıştır. Sonuçta matematiksel veriler ile dönüşümün bütüncül boyutuna ulaşılmıştır.

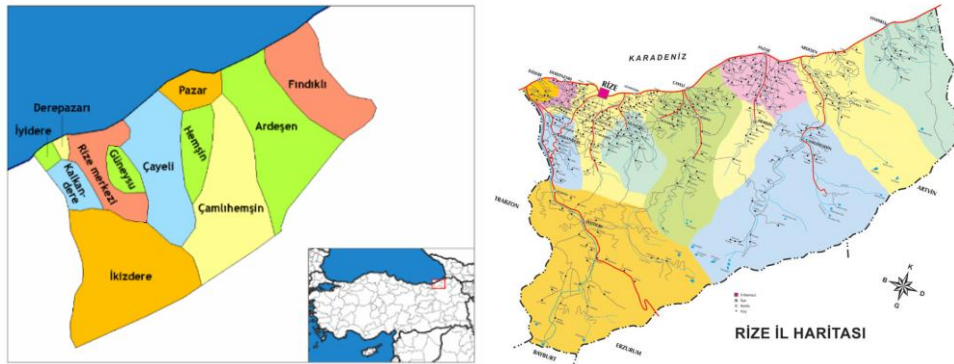
Sirt Mahallesi'nde (Tozköy) günümüzde toplam 98 konut vardır. En eski yerel konut yaklaşık 100 yıllıktır³. Alan çalışmasında bu konutlardan 33 tanesinin yerel mimari karakteri görece koruduğu saptanmıştır. İncelenen konutların 18'i yolun kuzeyinde, 15'i yolun güneyinde yer almaktadır. Yerleşmedeki diğer 65 adet konut (farklı büyüklüklerde betonarme strüktürlü) yerel örnekler yıkılarak yerlerine veya arsalarındaki boş alanlara inşa edilmiştir. Makale kapsamında özgün karakterli 33 konut (Şekil 1); A, B ve C plan tipolojileri içinde incelenmektedir. Yolun Kuzey kısmındaki konutlar "K" harfi ile Doğudan Batıya doğru "K1, K2, K3, ...K18" kodları ile ; Güney kısmındaki konutlar ise "G" harfi ile Doğudan Batıya "G1, G2, G3,..., G15" kodları ile numaralandırılarak tanımlanmıştır. Şekil 1'de A tipi konutlar sarı, B tipi konutlar turuncu, C tipi konutlar mor ile temsil edilmiştir. Araştırma dışı tutulan betonarme yeni konutlar gri, konut dışında kalan ve daha çok depo amaçlı kullanılan yapılar ise yeşil renk ile temsil edilmektedir.

Şekil 1: Sirt Mahallesi Yerleşim Morfolojisi. (Google Earth haritası üzerinden geliştirilmiştir).

3. Çalışma Alanı Tanımı

Tozköy Sirt Mahallesi, Rize ili İkizdere ilçesinde yer almaktadır (Şekil 2). Morfolojik olarak yüksek ve eğimli bir topografyaya sahip Rize'de akarsular dik yamaçlı "V" profilli vadiler oluşturmuştur (Reis vd., 2008, s.6). Ilıman-nemli iklimin görüldüğü Rize'de (Kısa Ovalı, 2009, s.52) yazlar serin, kışlar ılımandır (Demirrenk, 2017, s.10). Türkiye'de en çok yağış kaydedilen Rize'de yıllık yağış ortalaması 2357 mm (Ceylan, 2007, s.19), yıllık sıcaklık ortalaması 14 °C ve bağıl nem ortalaması % 75'in üzerindedir (Demirrenk, 2017, s.10-11). Hakim rüzgâr yönü güneybatı, bitki örtüsü ise ormandır (meşe, kestane, kızılğaç vb. iğne yapraklılar). Ormanlar 2000-2200 m.'de sona ererek yerini çayırılık yaylalara bırakır (URL 1), (URL 2). Çamlık ve Cimil derelerinin birleştiği yerde 550 m. rakımda sarp dağlara kurulmuş İkizdere, 898 km² yüzölçümü ile Rize'nin en geniş ve her mevsim yağışlı ilçesidir (URL 2). Kırsal karakterli Sirt Mahallesi İkizdere ilçe merkezine 19,1 km., Rize il merkezine 75 km. uzaklıktadır. Batıda İksenit, güneyde Kama ve Petran, doğuda Yerelma Köyleri ile çevrilidir (URL 1).

Şekil 2: Rize'nin İlçeleri (URL 1) ve Coğrafi Yapı (Demirrenk, 2017, s.10)

³ Sirt Mahallesi muhtarı ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgi (2 Ekim 2021).

3.1. Sırt Mahallesi'nde Sosyo-Kültürel Yaşam

Tozköy Sırt Mahallesi'ndeki kırsal nitelikli yerel konutlar, geçmişte yaşamını hayvancılık üzerine kurmuş bir halkın yaşam biçimi ile şekillenmiştir. Hayvana bağlı (genelde sığır ve koyun) yaşamda en önemli gereklilik hayvanların yiyeceğidir. Yöredeki köylerin konumu ve arazi yapısı hayvanlar için yeterli düzeyde beslenmeye elverişli değildir. Bu nedenle hayvanların beslenmesi ve nitelikli hayvansal ürünlerin elde edilmesi için yaylaya çıkılır (Ceylan, 2007, s.23). Günlük yaşam ve işler hayvanların beslenmesi, bakımı, süt sağımı ve sütün işlenmesi (peynir, yağ yapımı, saklama vb.) gibi hayvanlar ile ilişkilidir. Aynı zamanda bu yaşam biçiminde imece vardır. Yerel halk birbirleri ile yardımlaşma temelinde sıkı sosyal ilişkiler içerisinde olmuştur. Bahar aylarında halk ot kesmek için yaylaya çıkar veya mezraya gider. Otluk alanlar Sırt Mahallesi çevresinde ve mezralarda (konutlara uzak daha zorlu arazilerde yer alan beslenme bölgeleri) yer alır. Bu nedenle yerel halkın yaylada ve mezrada evleri bulunmaktadır (hayvan besinine ulaşım, otun taşınması ve saklanmasıdaki zorluk nedeniyle mezralarda küçük ve basit planlı evler inşa edilmiştir). Yaz sonunda yayladan inen yerel halk, hayvanlarla birlikte mezradaki eve geçer, otlama bitene kadar yaşam mezrada sürer ve sonrasında mahallede devam eder Bölgedeki yerel konutlar bu konargöçer yaşamın en önemli bölümünü temsil etmektedir. Bu yaşam döngüsü Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana (günümüzde küçük değişikliklerle) sürdürülmektedir⁴.

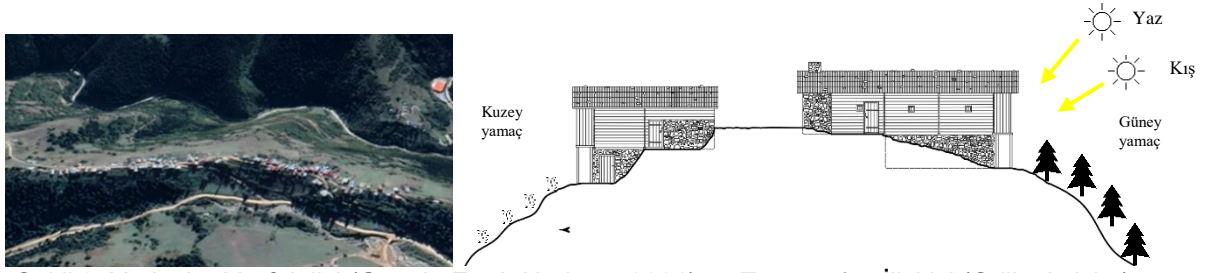
Sırt Mahallesi yerel konutları, yerel toplumun geniş aile düzenindeki yaşam biçimine, ihtiyaçlarına, kültürel yapısına ve bölgenin fiziksel koşullarına göre organize olmuştur. Konutun sahip olduğu tüm alanların yaşamsal işlevi vardır ve bu alanların birbirine göre durumları faaliyetlerin nasıl, ne için, ne zaman yapılacağına ilişkin net bir kurguya sahiptir.

3.2. Yerel Mimarinin Karakteristikleri

İçerik, biçim, yerel malzeme, optimum alan kullanımı, çevresel ve iklimsel kaygılarla inşa edilmiş tüm vernaküler örnekler gibi Sırt mahallesi konutları da yerel gereksinimlere yerel özellikler ve yaratıcılıklar çerçevesinde çözüm üreten bir mimariye sahiptir. Yöredeki yapı ustaları tarafından, yerleşme ve çevresindeki malzemelerden, usta-çırak ilişkisi içinde öğrenilen geleneksel yapım teknikleri ile inşa edilen bu konutlar Sırt Mahallesi'ndeki yapı ve yaşam kültürünün özgün ürünleridir.

Yerleşimin morfolojisi, sırt üzerinde ilerleyen bir yol aksında konutların kuzey güney yönlü sıralanması ile oluşmuştur. Topoğrafyanın şekillendirdiği bu dizi/sırt yerleşim karakteri Doğu Karadeniz bölgesinde sıklıkla görülmektedir (Sümerkan, 1989, s.84). Sarp arazi ve yüksek eğim nedeni ile konutlar araziye yarı gömülü ve kademeli biçimde yerleşmişlerdir. Özellikle İkizdere ilçesindeki pek çok geleneksel konutun kat oluşumları bu şekildedir (Demirrenk & Erarslan, 2018, s.50). Yol kotundan tek katlı (yaşam katı) algılanan konutlar, yamaç yönünde iki katlı olup, yamaca kısmi gömülü alanlarda ahır yer almaktadır (Şekil 3).

⁴ G5, G6, G13, G15, K12, K10 konut sahipleri ile yapılan görüşmelerde alandaki yerel yaşamın hayvana bağlı gelişimi üzerine genel bilgiler edinilmiş olup, metinde yaşam döngüsü kısaca özetlenmiştir. G5 konutu sahipleri bu çalışmanın yazarlarından birinin aile bireyleridir. Ayrıca yazar (genç nesil olarak) halen alandaki yaşamı birincil elden deneyimlemekte, değişimleri gözlemlemekte, komşuluk ilişkileri ve yerleşimdeki konut kullanımını sürdürmektedir.

Şekil 3: Yerleşim Morfolojisi (Google Earth Haritası, 2021) ve Topografya İlişkisi (Orijinal çizim)

Yol kotuna yakın bir kottan girişi bulunan yaşam katında (zemin kat); aşhane, geçiş alanı (hayat), odalar ve balkon (yerel halk bu alana da hayat demektedir⁵) bulunmaktadır. Konutlara giriş aşhane bölümünden gerçekleşmektedir. Tuvalet ise dış mekânda yer almaktadır. Bazı konutlarda “merek” adı verilen, dış mekânda konutların yamaç hizasında ve ahır ile karşılıklı konumlanan dört tarafı kapalı, üstü örtülü depolama birimleri de bulunmaktadır. Konutun en geniş bölümü olan aşhane; yemek pişirilen, oturlan, konuk ağırlanan, yas tutulan, imece, eğlence etkinlikleri yapılan çok amaçlı bir mekândır ve evin merkezi konumundadır⁶.

Aşhane, birçok eylemin gerçekleştiği bir alan olmakla birlikte asıl işlevi yemek pişirilmesidir. Yapının eğimli araziye yerleşimine göre büyüklüğü değişiklik gösteren aşhane, dış iklim koşullarından hem korunacak hem de faydalanacak biçimde mekân organizasyonunda yerini almıştır. Aşhanenin ocak duvarı ile kapılara kadar uzanan bağlantıları kalın taş duvardan, karşılıklı kapılardan sonraki bölümleri ahşaptan inşa edilmektedir (Sümerkan, 1990, s.235), (Şekil 4).

Şekil 4: Sirt Mahallesi Yerel Konutlarının Genel Görünümü (soldan sağa K11, K1, G13, K2, K8, G7; Topcu, 2021).

Taş malzemeden oluşan ocak duvarının yola paralel kısmında tavanı yoktur. Böylece konutun çatı boşluklarından sürekli bir havalanma söz konusudur. Bacalı tiplerde yemek

⁵ Geçiş holü ve balkon kısmının tam olarak hangisine hayat denildiği çelişkilidir. Konut sahiplerinin bazıları sadece geçiş holüne hayat dediklerini (G4, G5, G6, K12, K10) bazıları ise (G10, G13, G15) balkona da hayat dediklerini ifade etmişlerdir. Çalışmada geçiş alanı hayat olarak adlandırılmaktadır.

⁶ G4, G5, G6, G10, G13, G15, K12, K10 konut sahipleri ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgiye göre (2 Ekim 2021); geçmişte konutun merkezi konumunda olan aşhane güncel gereksinimler paralelinde pek çok değişim geçirse dahi günümüzde de konutun merkezi olma özelliğini korumaktadır.

dumanları bacadan dışarıya verilirken, bacasız tiplerde çatı aralıkları bu işlevi karşılamaktadır. Aşhanenin zemini sıkıştırılmış topraktır⁷. Tokmaklanarak yüzeyi düzeltilmiş toprak döşeme yerel halkın günlük yaşam rutininde eve sürekli girip çıkmasına uygundur (Canseven, 2012, s. 61-62). Aşhane bölümünün yan cephelerinde doğu-batı istikametinde karşılıklı olarak iki ahşap kapı bulunmaktadır. Yaz aylarında sabah doğudaki kapı, güneş batarken ise batıdaki kapı açılarak konuta güneş ışığı alımı sağlanmaktadır. İç mekâna hayvan girmesini engellemek amacıyla 120-150 cm yükseklikte yer alan ve sürekli kapalı tutulan iki dış kapıdan birine halk arasında "Perde" denmektedir. Dışarıdan gelen kişinin kapıyı kolay açabilmesi için bu kapı içten mandallıdır (Demirrenk & Erarslan, 2018, s.51), (Şekil 5).

Konutlarda aşhaneden odalara geçişi sağlayan koridor niteliğindeki alana halk arasında hayat denmektedir. Tipolojik ayırmada bu alan yatak odaları arasında (A tipi) veya yanında (B-C tipi) yer alabilmektedir. Aşhane bölümünden bir kot farkı (15-30 cm. yüksek) ve bir kapı ile ayrılan bu alanın zemini ahşap kaplıdır. Geçiş mekânı olmanın yanı sıra depo olarak da kullanılmaktadır⁸.

Şekil 5: Aşhanesi Bacasız, Balkonu Yıkılmış ve B Tipi Plana Sahip G9 Konutu (Topcu, 2021).

Ayrıca hayvancılığa bağlı yaşamın izleri konut ve çevresinin planlanmasında da kendini hissettirmektedir. Mekân organizasyonunda girişe göre dizilimde yatma işlevli odalar aşhane gerisinde yer almaktadır. Arazi eğimi ile de bağı kurulan odalardan aşağı kısımda kalanına "aşağı oda", eğimin yukarısında olana "yukarı oda" denmektedir (Güler & Bilge, 2013, s.181-182). Bu bölümlerin duvarları, zemin ve tavanları ahşaptır. Ayrıca iklim etkilerine karşı korunmak amacıyla odaların pencereleri küçük tutulmuş ve kepenkle koruma sağlanmıştır (Canseven, 2012, s.49-50).

Konutun eni kadar ve dar olan balkon, girişe göre en uzak noktada/uçta yer almakta ve aşhanede gerçekleştirilemeyecek eylemler (çamaşır yıkama, asma ve benzeri) balkonda gerçekleşmektedir. Ahır kısmı konutun kısmen toprağa gömülü en alt bölümü olup, ahşap olan tavanı yatak odaları ve hayat bölümlerinin altına denk gelmektedir. Giriş genellikle ortadan olmakla birlikte özellikle dik yamaca oturanlarda yandan giriş görülebilmektedir. Ahır duvarları yığma taştan yapılmıştır ve konutun taşıyıcı beden duvarlarıdır. Hemen hemen her ahırın karşısında genellikle ot, bazen odunun

⁷ G4 konut sahibi geçmişte yerleşimdeki konutları inşa eden yerel yapı ustasıdır. Konutların yapım teknikleri, kullanılan malzemeler ve planlama detayları hakkında bilgiler yapı ustasından edinilmiştir (2 Ekim 2021). Günümüzde bölgede yaz-kış yaşayan insanlardan biri olan yapı ustası; ne yazık ki ağacı kesme konusundaki yasaların artması, ağacın yapı malzemesine dönüştürülmesi aşamalarının zorluğu nedeniyle yapı ustalığını bırakarak, uzun yıllar Tozköy'den uzakta farklı işlere yöneldiğini belirtmiştir.

⁸ G4, G5, G6, G10, G13, G15, K12, K10 konut sahipleri ile yapılan görüşmede edinilen bilgilere göre; gerektiğinde yiyecekler, kurutulan ürünler, bozulmaması gereken hayvansal gıdalar veya ekileceği zamana kadar bekletilmesi gereken tohumlar bu geçiş mekânında/hayatta depolanmaktadır. Çengel kilitli kapı ile aşhaneden ayrılan mekânın kapısı gün içinde çoğunlukla kapalı ve/veya kilitli tutulmuş.

depolandığı “merek”⁹ mekânı yer almaktadır. Kış aylarındaki yüksek ısınma gereksinimi nedeniyle odunluk her zaman var olmuştur. Tuvaletler ise evlerin yamaç taraflarında, ahırın çevresinde konumlanmıştır. Tuvaletin konuttan bu şekilde ayrılması yerel mimaride sıhhi koşullara verilen önemin bir göstergesidir (Güler & Bilge, 2013, s.181).

Bölgedeki yüksek nem dolayısı ile yerel konutların inşasında ahşap ve taşın birlikte kullanıldığı görülmektedir. Toprağa gömülü ahırlar ve yol kotunda yer alan aşhane bölümlerinin ocak duvarı yığma taştan, yaşam alanları ise bölgeden temin edilen çam ağacından yapılmıştır. Kerpiç ise bağlayıcı olarak kullanılmıştır. Birleşimler “kurt boğaz” denilen; çivinin kullanılmadığı geçme sistemi ile birbirine geçirilmesi ile yapı yükseltilerek inşa edilmiştir¹⁰. Bu geçmeler bir tür tuğla görevi görür. Geçmelerde 1.5 cm. boşluk bırakılarak yapının sağlamlığı artırılır (Akbaş & Özcan, 2018, s.49), (Şekil 6).

Yapı yüklerinin duvar bünyesindeki ahşap dikme ve kirişler aracılığı ile zemine aktarıldığı bu sistemlerde ahşap uçlar, geçme noktasından 10-15 cm. dışa uzatılarak yığma yapıya has görüntü elde edilir. Bu uçlar ahşabın bükülmesini önleyerek kapı/pencere kasası olarak da işlev görür (Sümerkan, 1990, s.69), (Şekil 6). Tozköy konutlarında çatılar tüm Karadeniz bölgesi konutlarındaki gibi eğimlidir. Mahura evlerinin çatısı semer tipi çatıdır (Sümerkan, 1989, s.85-86). Evler bugün örneklerini göremediğimiz hartama denilen, kiremit gibi dizilen, ince çam tahtalarından oluşan geleneksel bir teknikle örtülmüştür¹¹.

Şekil 6: Konut Kapıları (G7), Kurtboğaz Sistemi (K11), Pencere/Kepen ilişkisi (K11) ve B Plan Tipine Ait Geçiş Alanı Görünümü (G11) (Topcu, 2021)

Mahallede büyüklüklerine göre üç tip plan tipi tespit edilmiştir. Hepsisi Kuzey-güney aksında yerleşmiş konutların en büyüğü A plan tipindedir. Dört odalı ve geçiş koridoru ortada bulunan bu konutların aşhanesi kuzey, balkonu güney yönde konumlanmıştır (konut yaklaşık 12×7 m. boyutlarındadır). A plan tipinin aşhane bölümünde küçük bir ambarı olan ve olmayan örnekleri de bulunmaktadır.

Orta büyüklükteki B plan tipi konutlar; iki odalı olup geçiş koridoru yanda yer almaktadır (konut yaklaşık 9,50×5 m. boyutlarındadır). B plan tipi konutlarda aşhane bölümünde bacası olan ve olmayan türler tespit edilmiştir. Aşhane bacası olmayanlarda çatı dikmelerini taşıyan kirişlere ocak zinciri asılmakta ve yemekler burada pişirilmektedir.

⁹ Günümüzde çok az örneği kalan mercekler (Şekil 1) günümüzde hayvancılık yapan aileler tarafından ot depolama amaçlı kullanılmaktadır.

¹⁰ Yerel yapı ustası ve köy muhtarı ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgi (2 Ekim 2021); yapı ustaları ormandaki sağlıklı ağaçları belirler, kol kızıağı ile biçerler, sonra boğuzlayıp içine kanal açarlarmış. Bu işlemlerde balta, testere, hızar kullanırlarmış. Ahşap parçalar erkek ve dişi şeklinde yapılarak iç içe geçirilirmiş (kurtboğaz tekniği). Ayrıca evler inşa edilirken evin aşağıya çökme payı da bırakılmış (12 cm).

¹¹ Yerel yapı ustası ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgi (2 Ekim 2021).

Ayrıca yolun kuzeyinde kalan B plan tipi konutlarında (Batı taraftaki dik yamaçlı kısımda) balkonsuz örnekler olduğu gibi, tüm beden duvarları ahşaptan yapılmış bir örnek de tespit edilmiştir (Şekil 7; K15). C plan tipi konutlar en küçük olanlardır. Geçiş koridoru yandadır ve tek odalıdır (konut yaklaşık 8×5 m. boyutlarındadır). C plan tipine sahip konutlarda aşhane bacası yoktur (Tablo 1).

Şekil 7: Konutların Birbirlerine Göre Yerleşim Biçimi ve Mesafeler (G7-G6), (G6-G5), (K10-K11) (Topcu, 2021)

Yolun Kuzey yamacı Güney yamaca göre daha diktir. Bu nedenle A tipi büyük evlerin tümünde (G4, G5, G12, G15) aşhaneler kuzey, balkonlar ise güney yönlüdür. C plan tipindeki küçük konutların çoğu (K1, K6, K13, K14, G3 dışında) dik yamaçlı Kuzey kısımda yer almaktadır. Bu nedenle tespit edilen konutların aşhaneleri güney, balkonları kuzey yönlüdür. B plan tipindeki konutlar (G1, G2, G6, G7, G8, G9, G10, G13, G14, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K16, K17, K18) yolun her iki yönünde de yer almaktadır. Alanda en çok rastlanan plan tipi orta büyüklükte olan B tipi konutlardır. Sırt Mahallesi'nde yolun Batısı Doğusuna göre gittikçe yükselmektedir. Bu durum Batı kısımda yolun Kuzeyinde yer alan B tipi konutların çok daha dik bir yamaca yerleşmesine ve dolayısı ile balkonlarının olmamasına neden olmuştur (K1, K2, K3, K5, K7), (Tablo 1).

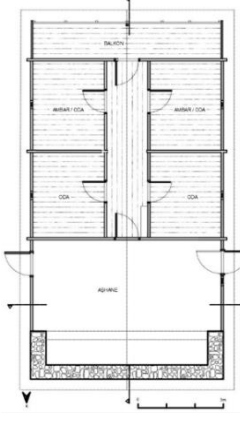
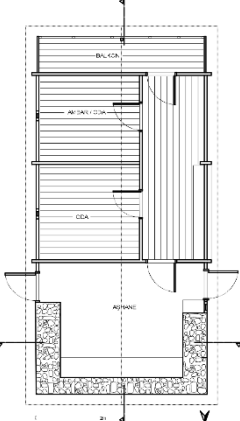
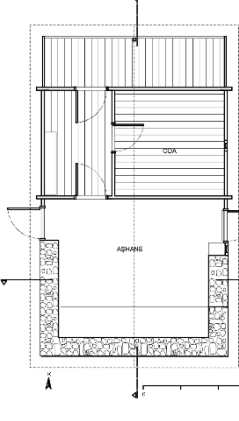
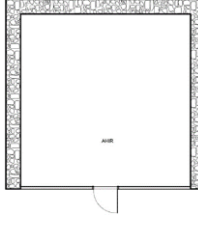

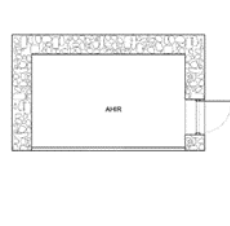

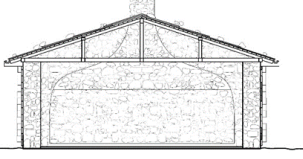

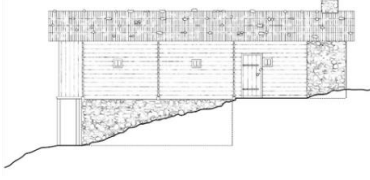

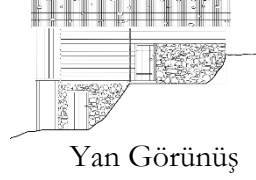

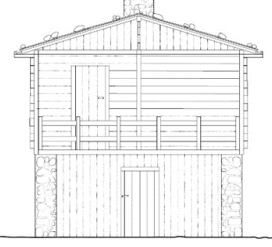
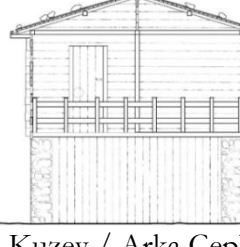
4. Bulgular ve İrdeleme

Yerel karakter gösteren Sırt Mahallesi konutlarının büyük çoğunluğu günümüzde yılın belli dönemlerinde (yaz ayları) aktif olarak kullanılmaktadır. Bölgede sağlık, alışveriş ve eğitim gibi temel donatı alanlarının olmaması ve bunlara ulaşmada engebeli arazi koşullarının zorlayıcılığı, bölgeyi kış aylarında geçimini hayvancılıkla sağlayan yaşlı nüfus tarafından kullanılabilir hale getirmiştir. Mahalledeki 98 konuttan sadece 3'ü tüm yıl kullanılmaktadır¹². Bu bölümde yerel karakterli 33 konutta gerçekleşen fiziksel değişimler; 'mekânsal', 'fonksiyonel' ve 'malzeme/yapı bileşenleri ve donatı değişiklikleri' başlıklarında belirlenen alt değişimler içinde, yerleşimin morfolojisini belirleyen yolun kuzey ve güney kısımları için tablo sisteminde ayrı ayrı analiz edilmektedir.

Yerel konutların günümüz yaşamına entegrasyonu noktasında değişimlerin aşhane ve balkon mekânlarında odaklandığı belirlenmiştir. Aşhane tüm evlerde hala yemek pişirilen bir mekân olmakla birlikte, konutların hemen hepsine mutfak tezgâhı eklenmiştir. Birçok konutta eski terekler yenilenmiş, mutfak tezgâhının üstüne denk gelen terekler yapılmıştır. Aşhanesi tavansız örneklerde; çatı konstrüksiyonunun iç mekânda görülmek istenmemesi, kış aylarında mekânın ısıtılmasında sorunlar yaşanması ve zaman zaman ters hava akımının dumanı iç mekâna yönlendirmesi nedeni ile aşhane bölümüne tavan ilavesi yapıldığı ve bu kısımdaki kat yüksekliğinin değiştirildiği (azaltıldığı) belirlenmiştir. Gereksinimler doğrultusunda aşhanenin büyütülmesi de söz konusudur. Tüm yapı üzerine kat ilavesi ise sınırlı sayıda kalmıştır (Tablo 2, Tablo 3).

¹² Sırt Mahallesi muhtarı ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgi (2 Ekim 2021).

Tablo 1: Sırt Mahallesi Yerel Konutlarında Tipoloji (Orijinal çizim)

	A Tipi	B Tipi	C Tipi
Yaşam Katı Planı			
Ahır Katı Planı			
Kesitler	 A-A Kesiti	 A-A Kesiti	 A-A Kesiti
	 B-B Kesiti	 B-B Kesiti	 B-B Kesiti
Görünüşler	 Yan Görünüş	 Yan Görünüş	 Yan Görünüş
	 Güney /Arka Cephe	 Güney /Arka Cephe	 Kuzey / Arka Cephe

Günümüzde de yatma eylemini karşılayan odaların genel yapısında ve donatı düzenlemelerinde büyük değişiklikler yapılmamıştır. Konut oda sayısına bağlı olarak

gerektiğinde bir odanın ambar olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Özgün karakteri dışında fonksiyon eklentisi yapılan mekânlar balkonlardır. Merkezi bir kanalizasyon sistemine bağlı olmayan ve evin dışında olan tuvaletler günümüz ısı konfor talebi nedeniyle balkonlara taşınmıştır (küçük ve dış yapıya ek olarak veya kısmi hacim kapatması ile balkonun bir köşesinde çözümlenmektedir). Lavabolar ise balkonda daha farklı bir noktada konumlanmıştır. Bazı örneklerde ikinci bir banyo eklentisinin de balkonun karşı köşesine yapıldığı görülmüştür. Özellikle C tipi konutlarda tuvaletlerin ahıra yerleştirildiği az sayıda örnek belirlenmiştir (Tablo 2, Tablo 3, Şekil 8).

Tablo 2: Mekânsal Değişimin Yolun Kuzeyindeki Konutlarda Gerçekleşme Durumu

Bina Kodu	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18
Plan tipi	C	B	B	B	B	C	B	B	B	B	B	B	C	C	B	B	B	B
Tüm yapı üstüne kat ilavesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Aşhane üstüne kat ilavesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Aşhaneyi büyüme	√	-	-	-	√	√	√	-	√	√	√	√	-	-	-	-	-	-
Aşhane tavanının kapatılması	√	-	-	√	√	√	√	√	√	√	√	√	-	√	-	√	√	√
Bölücü duvar eklentisi	√	√	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	√	-	-	-	-	-
Bölücü duvar yıkılması	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-
Balkona tuvalet eki	-	-	-	√	-	√	√	√	√	√	√	√	√	-	-	√	√	√
Balkona banyo eki	√	-	√	-	-	√	√	-	-	√	√	-	-	-	-	-	√	-
Oda büyüme	√	-	-	-	-	√	-	-	√	-	-	-	√	-	-	-	-	-

Tablo 3: Mekânsal değişimin yolun güneyindeki konutlarda gerçekleşme durumu

Bina Kodu	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15
Plan Tipi	B	B	C	A	A	B	B	B	B	B	A	A	B	B	A
Tüm yapı üstüne kat ilavesi	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√
Aşhane üstüne kat ilavesi	√	-	-	√	√	√	-	√	-	-	-	-	-	-	√
Aşhaneyi büyüme	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aşhane tavanının kapatılması	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Bölücü duvar eklentisi	√	-	√	√	√	-	-	√	-	√	√	-	-	-	√
Bölücü duvar yıkılması	√	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Balkona tuvalet eki	-	-	-	-	√	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√
Balkona banyo eki	√	-	-	-	√	-	-	√	-	-	√	-	√	-	√
Oda büyüme	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Şekil 8: Aşhane Üstüne Kat İlavesi (G5), Oda ve Aşhanenin Kısmi Büyütülmesi (K7) ve Balkona Tuvalet Eki (G6, K17) (Topcu, 2021)

Fonksiyonel değişimler de çoğunlukla aşhanede gerçekleşmiştir. Günümüzde de konutun merkezi olan aşhane mutfak işlevi yanında oturma (salon) işlevini de yerine getirmek üzere düzenlenmektedir (kanepeler, TV, çamaşır makinesi vb donatılar). Aşhanedeki ocak kısmı zamanla işlevini yitirmiştir. Mekânda fazla yer kaplaması nedeniyle ocak yerini sobaya bırakmış ve dönüşüm konutların iç/dış görünümünde büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Konutların bazılarında pişirme işlemi sobada yapılırken bir kısmında fırın kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca geleneksel aşhane taş duvarının devamı şeklinde uzayan bacalar yerine daha küçük bacalar ya da soba borusunun çıktığı küçük boşluklar açılmıştır. Aşhane bacası bulunmayan konutlarda da aynı ekler tespit edilmiştir. Konutların çoğunda odalara yatak donatısı eklenmekle birlikte hemen hiçbirinde giysi dolabı yoktur (Tablo 4, Tablo 5, Şekil 9).

Tablo 4: Fonksiyonel Değişikliklerin/Eklemlerin Yolun Kuzeyindeki Konutlarda Gerçekleşme Durumu

Bina Kodu	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18
Plan Tipi	C	B	B	B	B	C	B	B	B	B	B	B	C	C	B	B	B	B
Aşhaneye yeni raf eki	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-
Aşhaneye sabit dolap eki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
Aşhaneye mutfak tezgâhı eki	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-
Yapı dışına musluk eki	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-
Konut çevresinde oturma alanı oluşturma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	✓
Baca eki	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓
Mutfak-oturma alanı ayrımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Şekil 9: Aşhane Duvarı Yıkılmayan Konutlarda Farklı Kullanımlar (G15, G5) ve Mutfak Tezgâhı/Raf Eki (G6) (Topcu, 2021)

Tablo 5: Fonksiyonel Değişikliklerin/Eklemelerin Yolun Güneyindeki Konutlarda Gerçekleşme Durumu

Bina Kodu	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15
Plan Tipi	B	B	C	A	A	B	B	B	B	B	A	A	B	B	A
Aşhaneye yeni raf eki	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Aşhaneye sabit dolap eki	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-
Aşhaneye mutfak tezgâhı eki	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Yapının dışına musluk eki	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	-	✓	-	-
Evin dışında oturma alanı oluşturma	-	-	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Baca eki	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Mutfak- oturma alanı ayrımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Malzeme/yapı bileşeni ve donatı değişiklikleri ise ağırlıklı olarak ısı konforu nedeniyle olup, evlerin geneli için söz konusudur. Değişiklikler ardıl işlemlere cevap veren aşhanede yoğunlaşmaktadır. Taş duvarların yerini tuğla duvarların alması, özgün cephe karakterini zedeleyen değişikliklerin başında gelmektedir. Yine aşhane kısmındaki küçük ve tek pencerenin (ısı kaybını önlemek amaçlı); süreç içinde büyütüldüğü belirlenmiştir. Oda pencerelerinin bazılarının yenilendiği ancak büyüklüklerinde çoğunlukla değişiklik yapılmadığı saptanmıştır (Şekil 10, Şekil 11, Tablo 6, Tablo 7).

Şekil 10: Aşhane Taş Duvarlarındaki Değişim (K8), Çatı Örtüsünün Saç Malzeme ile Değiştirilmesi (K9), Büyüklüğü Değişen Kapı-Pencereler (G11) (Topcu, 2021)

Şekil 11: Yemek Masası (G5); TV kullanımı (G15), TV ve Çamaşır Makinası kullanımı (G6), yapı çevresine odunluk eki (G10) (Topcu, 2021)

Tablo 6: Malzeme/Yapı Bileşenleri ve Donatı Değişikliklerinin Yolun Kuzeyindeki Konutlarda Gerçekleşme Durumu

Bina Kodu	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18
-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Plan tipi	C	B	B	B	B	C	B	B	B	B	B	B	C	C	B	B	B	B
Taş duvarda yenileme	-	-	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√		√	√
Ahşap duvarda yenileme	√	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√
Aşhane zeminini kaplama	√	√	√	-	√	√	√	√	√	-	√	√	-	√	-	-	√	√
Çatı örtüsü değişimi	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	√	√	√	√
Giriş kapısı yenileme	-	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-
İç kapılarda yenileme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pencerelerde yenileme	-	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Odalara sabit yatak eki	√	-	-	-	√	√	√	√	√	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Odalara sabit dolap eki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buzdolabı kullanımı	√	√	-	-	√	√	√	√	√	-	√	√	√	-	-	-	√	-
Çamaşır mak. kullanımı	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-
Bulaşık mak. kullanımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ocak kullanımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fırın kullanımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tv kullanımı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	√	√	-	-	√	-
Odunluk eki	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	√	-

Konutların cephe karakterini etkileyen önemli bir değişim de çatılarda meydana gelmiştir. Konut çatıları oluklu saç malzeme ile kaplanarak "hartama"nın yerini almıştır. 1974 yılından sonra yeni kurulan ORKÖY'ün uygulamaya koyduğu bir yaptırımla, orman varlığını korumak için hartama yasaklanmış, yerine kademeli olarak oluklu saç levhalar dağıtılmıştır (Sümerkan, 1990, s.78).

Özgün yerel konutlarda beşik çatının uzun kenarlarında bulunan, yarım silindirik biçimindeki ahşap olukların da değişimden etkilendiği, yerini PVC veya metal oluklara bıraktığı belirlenmiştir. Bol yağış alan bölgede yağmur sularının sağlıklı tahliyesi günümüzde de yüksek öneme sahiptir.

Tablo 7: Malzeme/Yapı Bileşenleri ve Donatı Değişikliklerinin Yolun Güneyindeki Konutlarda Gerçekleşme Durumu

Bina Kodu	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15
Plan Tipi	B	B	C	A	A	B	B	B	B	B	A	A	B	B	A
Taş duvarda yenileme	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Ahşap duvarda yenileme	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aşhane zeminini kaplama	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Çatı örtüsü değişimi	√	√	√	-	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Giriş kapısı yenileme	-	-	√	√	√	-	-	√	-	√	√	√	√	-	-
İç kapılarda yenileme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pencerelerde yenileme	-	-	-	√	√	-	-	√	-	√	√	√	-		-
Odalara sabit yatak eki	-	√	-	√	√	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√
Odalara sabit dolap eki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buzdolabı kullanımı	√	√	√	√	√	√	√	√		√	√	-	√	√	√
Çamaşır mak. kullanımı	-	-	√	√	√	√	√	-	-	√	√	-	-	√	√
Bulaşık mak. kullanımı	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ocak kullanımı	-	-	-	-	-	√	√	√	√	-	-	-	-	-	-
Fırın kullanımı	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tv kullanımı	√	√	√	√	√	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√
Oduluk eki	√	-	-	√	√	√	√	-	-	-	√	-	√	√	√

5. Değerlendirme ve Sonuç

Yüzyıllara dayanan yapı-yaşam tecrübesinin somut göstergesi yerel mimarinin özgün karakterini kaybetmeden günümüz yaşam biçimine uyarlanarak/adapte edilerek kullanılması ve bu şekilde kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması güncel çalışmaların temel konuları içinde yer almaktadır (Durukan vd., 2021, s.1; Kısa Ovalı & Delibaş, 2016, s.17).

Geçmişte hayvancılık üzerine bir yaşam süren ve yaz aylarında yaylaya, yılın diğer dönemlerinde ise mezralara inen konargöçer bir halkın yaşamının göstergesi olan Sırt Mahallesi yerel konutları; tüm vernaküler örneklerde olduğu gibi bölgenin iklimine, arazinin eğimine, yerel malzeme ve yaşam biçimine uygun şekilde inşa edilmiştir. Yerel peyzajla uyumlu yerleşim morfolojisinin oluşumu, birlikte yaşamaya ve birlikte çalışmaya dayanmaktadır. Konutların karakteri ve birbirlerine göre konumları bu toplumsal yapıyı destekler biçimde gelişmiştir.

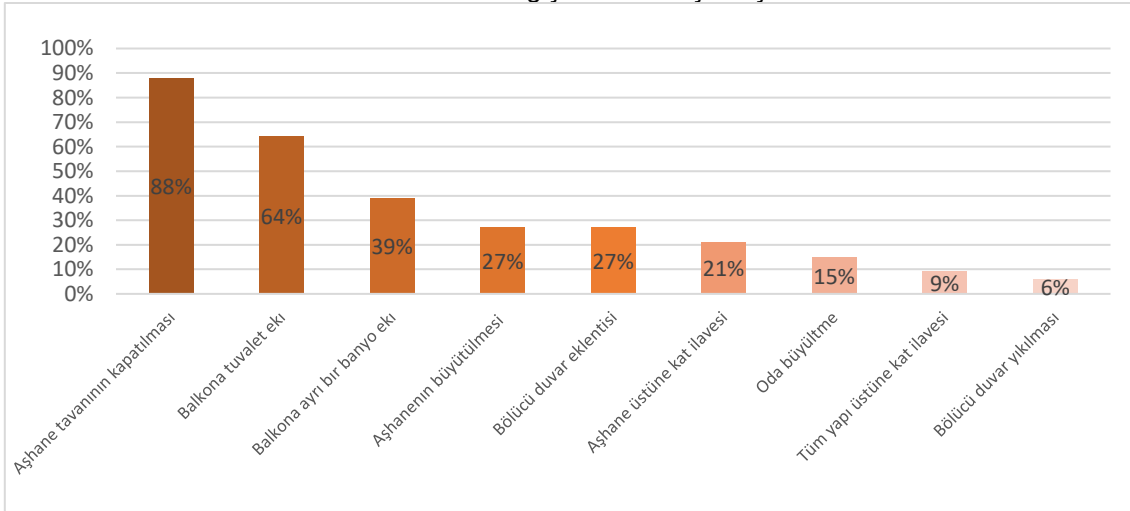
Ancak günümüzün değişen yaşam biçimi ve çağın gereklilikleri yerel halkın hayvana bağlı yaşam biçimini terk etmesine, kasaba veya şehirlere yerleşmesine neden olmuştur. Bu köklü değişim mahalleyi temel yaşamın döndüğü bir alan olmaktan çıkarmış ve hayvan bakan birkaç sakin dışında yaz aylarında ziyaret edilen bir yerleşim olarak varlığını sürdürmesine neden olmuştur. Bölgeye az gelen ya da uzun yıllar gelmeyen ailelerin konutlarında değişimin az olduğu veya olmadığı ve geçmişteki yaşamın izlerinin en iyi okunduğu konutlar oldukları saptanmıştır. Yaşamın günümüz ortamında devam ettiği konutlarda ise farklı boyutlarda fiziksel değişiklikler yapıldığı ve değişimin neden olduğu dönüşümün alanın yerel karakterini zedelediği belirlenmiştir.

Çalışmada değerlendirilen ve günümüze kadar varlığını sürdürmüş 33 yerel konutun %12'si A, %72'si B ve %16'sı C plan tipindedir. B plan tipinin yaygın bir kullanım alanı bulunduğu, ihtiyaçlara optimum karşılığı veren plan tipi olması yanında yeni konutların inşasında örnek alınabilecek plan tipi (mekânsal büyüklük açısından sürdürülebilirlik potansiyeli yüksek) olduğu söylenebilir. Topografik yapının kuzey yamaçta daha dik ve yer yer sarp olması yerleşim morfolojisinde plan tipolojisinin dağılımını etkilediği belirlenmiştir. C plan tipindeki konutların çoğu (K1, K6, K13, K14) yolun kuzey kısmında yer alırken (G3 dışında; bu noktadaki yol bağlantıları ve farklı yükseltilerin kesişmesi sebebiyle konut güneyde yer alıyor), A plan tipindeki büyük konutların tümü yolun güney

kısımında yer almaktadır (G4, G5, G11, G12, G15). B plan tipindeki diğer konutlar ise yolun kuzey ve güneyine dağılmış durumdadır.

Mekânsal değişimin odağında aşhane ve balkonlar yer almaktadır. Her iki mekânda da güncel konfor beklentilerine bağlı olarak (ısı, işlevsel, ergonomiklik vb.) değişimler yoğunudur. Aşhane karşılama, geçiş, mutfak ve salon eylemlerini yüklediği için bu mekândaki büyütme ve eklentiler dikkat çekicidir (%88). Balkon bölümlerindeki değişimin temel nedeni ise eski yaşam biçiminde konutun dışında yer alan tuvaletin günümüzde konutun içinde olması isteğidir. Bu nedenle balkonlara tuvalet hacmi eklendiği (%64) veya yarı açık alanın kısmen kapatılarak (%39) alanın dönüştürüldüğü belirlenmiştir. Özellikle balkonlardaki bu fiziksel müdahaleler yamaçlardan bakıldığında konutların cephe ve kütle düzenlerinin değişmesine neden olmuştur. Konutlarda en az değişim odalar ve geçiş koridorlarında gerçekleşmiştir. Balkona yakın odalar çoğunlukla ambar diğerleri yatak odası olarak kullanılmaktadır. Odalarla ilgili büyütme genelde yapının yanına eklenti olarak (%15) gerçekleşmiştir. Oda sayısını arttırmak için aşhane tavanının üstüne (%21) kısmi ilave veya tüm yapının üstüne kat ilavesi (%9) yapılan konutlar saptanmıştır (Grafik 1).

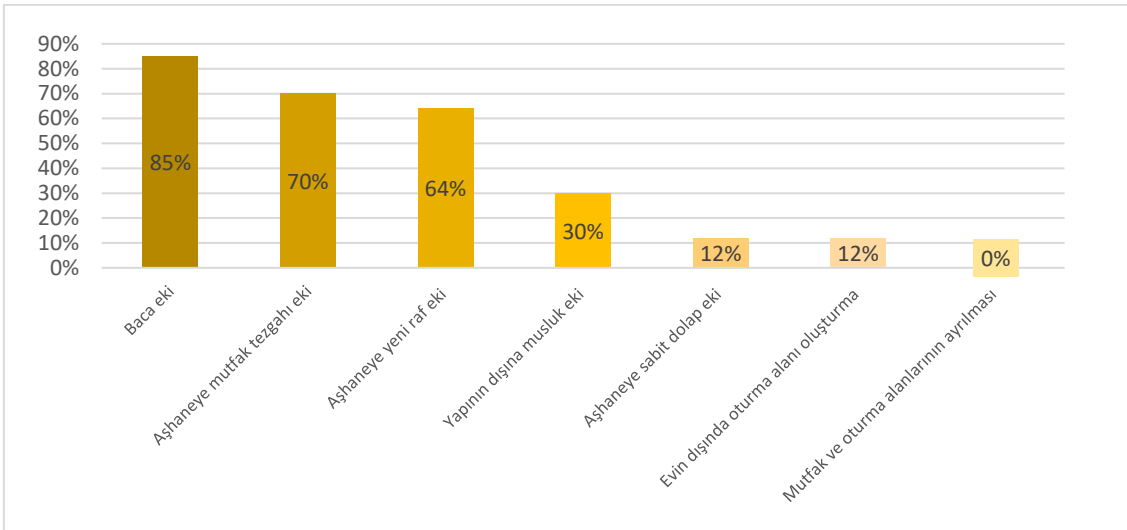
Grafik 1: Mekânsal Değişimlerin Gerçekleşme Oranı

Fonksiyonel değişimlerin neredeyse tümü aşhanede gerçekleşmiştir. Ocak duvarı yıkılmayan konutların aşhanelerinin çoğunda bu alanda soba kurularak ısınma ve yemek pişirme eyleminin karşılandığı görülmüştür. Sobalar konutlarda büyük oranda baca eklentisine (%85) neden olmuştur. Ocak duvarı değiştirilen konutlarda ise duvarın orijinal boyutlarından oldukça küçük ve farklı bir malzeme ile inşa edilmesi sonucu konutların cephe karakteri değişmiştir (Grafik 2).

Grafik 2: Fonksiyonel Değişikliklerin/Eklentilerin Gerçekleşme Oranı

Konutlardaki malzeme/yapı bileşeni değişimlerinin yüksek oranda çatı örtüsünde (%94) ve aşhane duvarında (%91) olduğu saptanmıştır. Çatı malzemesinin değişimi yasal zorunluluk sonucu gerçekleşmiş olup (Sümerkan, 1990, s.78), günümüz koşullarında yasal bağlayıcılığın yeniden değerlendirilmesi gereği söz konusudur. “Sac malzeme” doku genelinde özgünlüğü zedeleyici etkiye sahiptir. Yerleşimin yer aldığı iklim koşulları kapsamında ısı depolama kapasitesi yüksek olan (ısı verimliliği) aşhane moloz taş duvarının tuğla/briket duvarlar ile değiştirilmesi pasif ısı korunumunu azaltırken yerel cephe karakterinin de bozulmasına neden olmaktadır. Orijinal kullanımda zemini toprak olan aşhanenin yaşanan mekânsal ve fonksiyonel değişimlere bağlı olarak zeminin farklı malzemeler ile kaplandığı (%85) ve aşhanedeki küçük pencerenin büyütüldüğü veya pencere kapı malzemelerinde değişiklikler yapıldığı görülmüştür (Grafik 3).

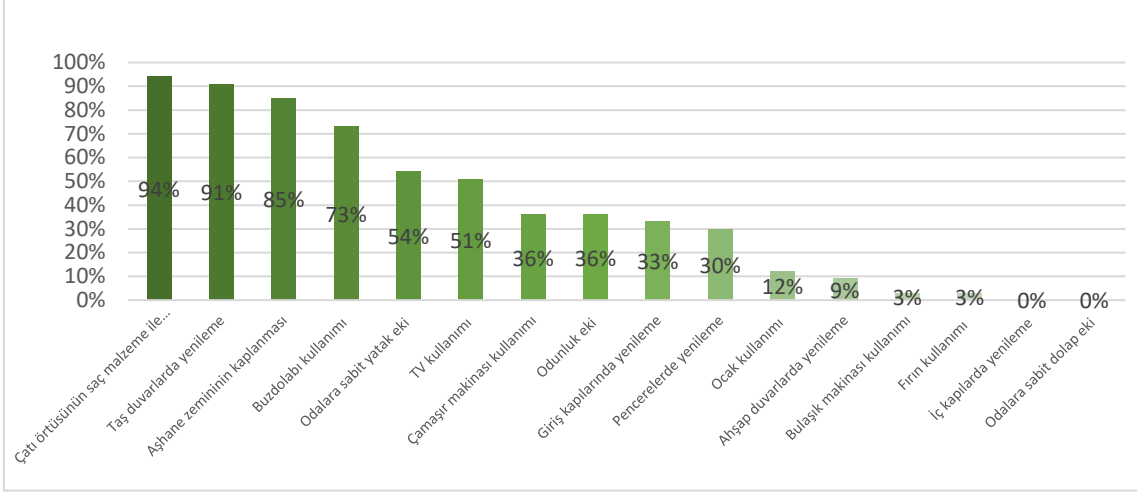
Sosyo-kültürel yaşamın konut içindeki merkezi olan aşhane yaşamın sürdürülebilirliği açısından çok önemlidir. Bu nedenle tüm fiziksel değişimlerin odağı aşhane olmuş dolayısıyla çok eylemli bu alandaki donatı elemanı yükü artmıştır. Eskiden sadece ocak ile karşılanan mutfak gereksinimi günümüzde fırın (%3), buzdolabı, tezgâh vb. donatı ilavelerinin yapılmasına neden olmuştur. Özellikle sık ziyaret edilen konutlarda aşhane bölümünde çamaşır makinası kullanımına da rastlanmıştır (%36). Konutların ahır kısımlarının genellikle boş olduğu (kısmi odunluk veya ambar), çoğunun aktif temel işlevler ile kullanılmadığı saptanmıştır. Oysa yarı gömülü bu alanlar aşhane ve balkonlardaki ekleri ortadan kaldıracak mekân büyüklüğüne sahiptir (tuvalet, çamaşırhane, depo, vb.). Buna karşın konutların farklı dış duvarları odunluk olarak kullanılmakta ve çoğu zaman odunlar için sundurmalar oluşturulduğu gözlemlenmiştir (%36) (Grafik 3).

Bu çalışmada, yeni yaşam biçiminin yerel mimariyi dönüştürme etkisi fiziksel değişimlerin tespiti yoluyla ortaya konmaktadır. Güncel gereksinimlerin neden olduğu yeniden kullanıma ilişkin değişimler ne yazık ki yerel konutların özgün karakterinin korunamaması hatta bazı örneklerde (tüm kat ilavesi yapılanlar) yitirilmesi noktalarına kadar ulaşmıştır.

İkizdere Tozköy Sırt Mahallesi'nde yerel karakterini tümüyle koruyan az sayıdaki konut günümüzde de hayvancılığı sürdüren veya yakın geçmişe kadar hayvancılık yapan ailelere aittir. Yerel karakterini kısmen sürdürdüğü saptanan konutların bir kısmı söz konusu değişimler sonrası; buralı olan ancak tüm yıl aktif olarak burada yaşamayan (çoğunlukla tatil amaçlı konutlarını kullanan mal sahipleri) bir kitleye hizmet etmektedir. Bunun sosyal boyutlu nedenleri içinde geçmişteki geniş aile düzeninin yerini çekirdek

aile düzene bırakması, hayvan beslemesine ve ürünlerine dayalı ekonominin terk edilmesi ve genç neslin beklentileri ile uyumlu farklı yerleşimlere göçü sonucu alanın zamansal ve işlevsel tanımının değişmesi yer alabilir.

Grafik 3: Malzeme/Yapı Bileşeni ve Donatı Değişikliklerinin Gerçekleşme Oranı

Genç yeni nesil alanı daha çok rekreatif amaçlar için kullanmak eğilimindedir. Geçmişte tüm yıla yayılan birincil konut içeriği yeni nesil için sezonluk ikincil konutlara (tatil evi) evrilmiştir. Bu talebin karşılanmasında çoğunlukla yerel konutlar yıkılarak yerlerine ailede pay sahibi kişilere bireysel kullanım olanağı yaratacak çok odalı veya çok katlı, betonarme strüktürlü yapıların inşası yoluna gidilmektedir¹³. Bu noktada Sirt Mahallesi peyzajının geçirdiği değişim çok daha dikkat çekicidir. Her geçen gün vernaküler örnekler azalmakta, çevre karakteristiğine ve gabarisine uymayan, geleneksel malzemelerin ve/veya doku ile uyum oluşturacak malzemelerin kullanılmadığı, özgün planlamayı yansıtmayan betonarme strüktürlü yeni yapıların sayısı hızla artmaktadır. Bugün yerleşimdeki 98 konutun 65 tanesi (yaklaşık %64) yerleşim karakterine tezat özellikler sergileyen betonarme konutlardır. Alanda gabari dengesizliklerine bağlı uyumsuzluk sonucu oluşan görsel kirlilik yanı sıra doğal ortamın tüm bileşenleri ile korunarak sürdürülmesi gereken bu eşsiz yaylalarda artan betonlaşma kırsal yerleşim ve çevresi için önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır (Şekil 12, Şekil 13).

Şekil 12: Yerel Peyzajla Uyumsuz Betonarme Yapılaşma (Topcu, 2021)

Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşam tarzı ve gelişen teknolojiye bağlı olarak yerleşimlerden, binalardan ve mekânlardan beklentilerin her yeni nesil için değişmesi

¹³ G4, G5, G6, G10, G13, G15, K12, K10 konut sakinleri ile yapılan görüşmeden elde edilen sözlü bilgi (2 Ekim 2021).

olağandır. Bu devinimsel süreçte gereksinimleri karşılamak adına sürekli yeni yapı inşa etmek yerine, nitelikli yapı stoku oluşturan yerel mimari örnekleri günün koşullarına adapte ederek, iyileştirerek kullanmak ekolojik yapılaşma ve sürdürülebilirlik açısından önceliklidir (Kısa Ovalı, 2009, s.22). Ancak adaptasyon amaçlı yeniden kullanımın, söz konusu bina/binaları fiziksel olarak kısmen veya tamamen değiştirmeyi içerdiği (Durukan vd., 2021, s.3-4) unutulmamalıdır.

Şekil 13: Yerel Konutların Yakın Çevresine Yapılan Betonarme Yapılar (Topcu, 2021)

Yerel mimaride gerçekleşen fiziksel değişimlerin ve olası dönüşümlerin yerel kimliği ortadan kaldırmayacak boyutta ele alınması; mülkiyet hakları, finans kaynakları, alt yapı olanakları, kanuni sınırlılıklar, bireysel nedenler, tasarımcı uzmanlığı vb. gibi çok farklı sorunları ve pek çok alternatif yaklaşımları içermektedir. Bu noktada önemli olan mevcut değişimleri ve nedenlerini göz önünde bulundurarak günümüz için esnek ve uyarlanabilir bir mimarlık söylemi geliştirmek olmalıdır. Amaç uygulama için daha erişilebilir stratejiler ve yaklaşımlar ortaya konulmasıdır (Hugo, 2021, s.731-732).

İkizdere Sırt Mahallesi (Tozköy) yerel konutları; yerel malzemeler ile basit yapım tekniklerinde, çevresel koşullara karşı optimum mekân organizasyonu ile hayvancılığa dayalı bir yaşam içinde üretilmiştir. Yerleşim bugün anı değeri ve çoğunlukla sahip olduğu kırsal peyzaj, temiz hava, gastronomi ürünleri için tercih edilmektedir. Sırt Mahallesi yerel konutlarında günümüze adaptasyon amaçlı gerçekleştirilen fiziksel değişimlerin neden olduğu dönüşümün temelinde şu konuların baskın olduğu görülmektedir;

- Değişen yaşam biçimi ve onunla ilişkili konfor beklentisi
- Teknoloji/teknolojik donatılara duyulan gereksinim
- Değişen demografik ve sosyo-ekonomik yapı
- Arz-talep çatışması
- Yasal eksiklikler/zorlayıcılar (yere özgü yapılaşma ölçütleri)
- Sürdürülebilirlik bilinci eksikliği

Çalışmada yerel konutlardaki fiziksel değişikliklerin önemli nedeninin konfor ve teknolojik donatı gereksinimleri olduğu saptanmıştır. Odakta yer alan aşhane ve balkonlar bugün olduğu gibi gelecek nesiller için de değişimin ana mekânları olacaktır. Günümüz kullanıcısının konut alanı içinde güncel donatılar ile tefriş edilmiş mutfak ve tuvalet mekânına gereksinimi vardır. Geçmişte ahır olarak kullanılan günümüzde ise kullanılmayan yamaca yarı gömülü hacimler mutfak ve tuvalet olabilecek büyüklüğe sahiptir ve üst kat ile bağlantıları da rahatlıkla sağlanabilir. Bu hacimlerin yerel konutun kütle plastiğini zedelemeksizin konut içinde düzenlenebilmesi için yenileme ve uygulama aşamalarında uzman tasarımcı desteğine başvurulması önerilmektedir. Çünkü

değişimlerin neredeyse tümünün uzman desteği olmaksızın konut sahipleri tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Dikkat çeken bir diğer unsur ise genç neslin buraya gelme amaçları ile neden oldukları sonuçlar arasındaki uyumsuzluktur. İkincil konut (tatil konutu.) amaçlı betonarme yeni konut edinme talebi, alandaki arzın zarar görmesine dolayısıyla tatil yapılabilecek doğal ortamının bozulmasına neden olmaktadır. Bu çelişkinin ortadan kaldırılması noktasında bina sahipleri yerelin değeri ve sürdürülebilirliği konusunda bilinçlendirilmelidir. Söz konusu bilinçlendirmenin yerel mimari ile uyumlu adaptasyonları/yeniden kullanımları tasarlayacak mimarlar tarafından gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Sirt Mahallesi yerel konutları özelinde alandaki özgün tipolojiyi ortaya koyarak, bu konutlarda yaşanan fiziksel değişimlerin yoğunlaştığı mekânları ve olası dönüşümleri belirlemeye odaklanan çalışmanın, yerel mimarideki değişimlerin nedenlerini farklı argümanlar için sorgulayacak çalışmalara potansiyel oluşturacağı ön görülmektedir.

Kaynaklar

Akbaş, G. & Özcan, Z. (2018). Yapım Tekniği Farklılıklarının Mekana Yansıması: Uzungöl ve Taşkiran Örneği. *Ata Planlama ve Tasarım Dergisi*. 2 (2): 47-58.

Akbulut, Y., (2013). Verilerin Analizi. Kitapta: Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ed.: Adile Aşkı Kurt, Anadolu Üniversitesi Yayını No:2750. 1.Baskı. Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri. Eskişehir. s.139-162.

Aktürk, G. & Hauser, S.j., (2021). Detection of Disaster-Prone Vernacular Heritage Sites at District Scale: The case of Fındıklı in Rize, Turkey. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 58(May 2021): 102238, pp:1-12.

Akyıldız, N. A. (2020). The Importance of Vernacular Architecture with Tangible Cultural Heritage Value in Sustainable Development: Analysis of Traditional Safranbolu Town. *International Journal of Engineering Research and Development*. 16(11): 49-57.

Akyıldız, N. A. & Olgun, T. N. (2020). In The Context of Cultural Heritage An Investigation for Conservation and Sustainability of Traditional Architectural Principles. *International Journal of Scientific Research and Innovative Technology*. 7(3): 1-16.

Canseven, A. (2012). Trabzon Kenti Geleneksel Konut Mimarisi: Sürmene Konakları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Trabzon Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Trabzon.

Ceylan, S., (2007), Büyükdere (SENOZ) Vadisi Örneğinde Yöresel Mimarlığın Tarihsel Süreklilik Kavramındaki Rolü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ceylan, S., (2022). Vernacular Architecture of Turkish Eastern Black Sea Region: A Case Study in Senoz (Buyukdere) Valley. *Open House International (OHI)*, 47(3):513-532.

Correia, M., Carlos, G.D., Mecca,S., Dipasquale, L., Guillaud, H., Vegas, F., Mileto,C., Achenza, M. & Castro, A., (2014). Lessons learned and VerSus outcomes, Inbook:

VERSUS: Heritage for tomorrow, vernacular knowledge for sustainable architecture, Eds.: M. Correia, L. Dipasquale, S. Mecca, Firenze University Press, Firenze, Italy, pp:17-19.

Demirrenk, E.İ., (2017). Geleneksel Rize İkizdere Evlerinin Plan Tipolojisi Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Demirrenk, E.İ. & Erarslan, A., (2018). Geleneksel Rize İkizdere Evlerinin Plan Tipolojisi ve Yapım Sistemi Açısından İncelenmesi. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi. 13(50): 47-66.

Dipasquale, L., Kısa Ovalı, P., Mecca, S. & Özel, B., (2014). Resilience of vernacular architecture, Inbook: VERSUS: Heritage for tomorrow, vernacular knowledge for sustainable architecture, Eds.: M. Correia, L. Dipasquale, S. Mecca, Firenze University Press, Firenze, Italy. pp:65–73.

Durukan, A., Ertaş Beşir, S., Koç Altuntaş, S. & Açıkkel, M. (2021). Evaluation of Sustainability Principles in Adaptable Re-Functioning: Traditional Residences in Demirel Complex. Sustainability 2021, 13, 2514. pp:1-23.

Galan, J., Bourgeau, F. & Pedrolı, B. (2020). Multidimensional Model for the Vernacular: Linking Disciplines and Connecting the Vernacular Landscape to Sustainability Challenges. Sustainability 2020, 12, 6347. pp:1-22.

Guillaud, H.(2014,a). Defining Vernacular Architecture. Inbook: VERSUS: Heritage for tomorrow, vernacular knowledge for sustainable architecture, Eds.: M. Correia, L. Dipasquale, S. Mecca, Firenze University Press, Firenze, Italy. pp:33-34.

Guillaud, H. (2014,b), Socio-cultural Sustainability in Vernacular Architecture. Inbook: VERSUS: Heritage for tomorrow, vernacular knowledge for sustainable architecture, Eds.: M. Correia, L. Dipasquale, S. Mecca, Firenze University Press, Firenze, Italy. pp:49-56.

Güler, K. & Bilge, A.C. (2013). Doğu Karadeniz Ahşap Karkas Yapı Geleneği ve Koruma Sorunları. Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyumu 2, Bildiri Kitabı. s: 178-189.

Hugo, J.M., (2021). The Hanoak House As a Flexible And Adaptable Vernacular Precedent For Modern Architecture. International Journal of sustainable Development and Planning (IJSDP). 16(4):731-739.

Kısa Ovalı, P. (2009). Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematığının Oluşturulması-Kayaköy Yerleşmesinde Örneklenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Kısa Ovalı, P. & Delibaş, N. (2016). Yerel Mimarınin Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy'ün Çözümlemesi. Megaron. 11(4): 515-529.

Muşkara, Ü., (2017). Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarısının Korunması: Özgünlük. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD). Sayı 37, s.437-448.

Oliver, P. (1978). Why Study Vernacular Architecture? Built to Meet Needs Cultural

Issues in Vernacular Architecture. Elsevier Ltd. UK.

Oliver, P. (2002). Gereksinim ve Süreklilik. Çeviri: T. Selin Tağmat, Mimarlık Dergisi. Sayı 304. s.33-34.

Oliver, P. (2006). Built to Meet Needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture. First Edition Architectural Press, Elsevier.

Oliver, P. (2007). Dwellings: The Vernacular House Worldwide. Phaidon.

Petrucchioli, A. (2016). Vernacular architecture and typology. A/Z ITU Journal of The Faculty of Architecture.13(1):5-13.

Philokyrou, M., Michael, A., Malaktou, E. & Savvides, A., (2017). Environmentally responsive design in Eastern Mediterranean. The case of vernacular architecture in the coastal, lowland and mountainous regions of Cyprus. Building and Environment 2017. 111. pp:91–109.

Reis, S., Bayrak, T., Yalçın, A., Atasoy, M., Nişancı, R. & Ekercin, S. (2008). Rize Bölgesinde Yağış Heyelan İlişkisi. Jeodezi, Jeinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi. Sayı 99. s.5-9.

Rudofsky, B. (1964). Architecture Without Architects: A Short Introduction to Non-Pedigreed Architecture, Doubleday & Company Inc, New York.

Sümerkan, M. R. (1989). Gelenekselden Betonarmeye Trabzon Kırsal Mimarlığı. Mimarlık Dergisi. 234(2): 82-86.

Sümerkan, M.R. (1990). Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
Topçu, F. (2021), Kişisel fotoğraf arşivi

Vellinga, M., Oliver, P.& Bridge, A. (2007). Atlas of Vernacular Architecture of the World, New York, Scotprint.

İnternet Kaynakları

URL-1, <https://rize.tarimorman.gov.tr/Menu/12/Cografi-Yapi> (Erişim Tarihi: 10.07.2022)

URL-2, <https://www.ikizdere.bel.tr/Sayfa/67/cografi-yapi> (Erişim Tarihi: 11.08.2022)